

Stipkovits Tamás István: Útmutató kutatóknak I. rész – Mitől lesz egy találmány szabadalmaztatható?

A szerző a Széchenyi István Egyetem, Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar, Kereskedelmi és Agrárjogi Tanszék egyetemi tanársegédje; valamint a Matthias Corvinus Collegium, Jövő Technológiák Műhely kutatója.

Jelen sorozatunk segítséget kíván nyújtani – elsősorban a felsőoktatásban vagy állami kutatóintézetekben dolgozó – kutatók számára, hogy képesek legyenek minél tudatosabban felmérni kutatási eredményeik üzleti hasznosíthatóságát, és hogy hatékony lépéseket tudjanak tenni a piacra vezetés szempontjából. Az első rész kimondottan a szabadalmaztathatóság kérdéskörével foglalkozik: milyen kritériumoknak kell megfelelni a találmány szabadalmaztathatósága kapcsán?

Amennyiben egy munkavállaló úgy érzi, hogy az általa munkaviszonyával összefüggésben végzett kutatás üzleti szempontból is hasznosítható eredménnyel kecsegtet, érdemes minél előbb egyeztetnie a munkáltatójával és közösen elgondolkodni azon, hogy milyen jellegű jogi védelem (illetve oltalom) az, amely szóba jöhet és melyiknek az alkalmazása a leghatékonyabb az adott helyzetben? Azt a kérdéskört, hogy a munkaviszonnyal összefüggésben előállított szellemi tulajdon milyen jogokat és kötelezettségeket teremt a munkavállaló és a munkáltató között, a folytatás részletezi.

A szellemi tulajdon jogának (angolul Intellectual Property Rights, rövidítve: IP vagy IPR) terén belül megkülönböztethetjük a szerzői jogot (ide tartozik a szerzői jogi védelem, az úgynevezett szomszédos jogok – lásd előadóművészek joga az előadáshoz –, illetve az adatbázis előállítók védelme), valamint az iparjogvédelmet (ide tartozik a szabadalmi oltalom, a használati mintaoltalom, a formatervezési mintaoltalom, a növényfajta-oltalom, a mikroelektronikai félvezető termékek topográfiájának oltalma, a védjegyoltalom és a földrajzi árujelzők oltalma). E két terület között található az üzleti titok, ami alatt értendő minden, a gazdasági tevékenységhez kapcsolódó, titkos, vagyoni értékkel bíró tény, tájékoztatás, egyéb adat és az azokból készült összeállítás. Ennek speciális alakzata a know-how (védett ismeret), ami magában foglal minden azonosításra alkalmas módon rögzített, műszaki, gazdasági vagy szervezési ismeretet, megoldást, tapasztalatot vagy ezek összeállítását.

A szabadalmi oltalom paraméterei kapcsán az 1995. évi XXXIII. törvény (a továbbiakban: Szabadalmi tv.) nyújt számunkra segítséget. A negatív fogalommeghatározás eszközével élve, kizárja a szabadalmaztathatóság fogalma alól például a felfedezést, a tudományos elméletet és a matematikai módszert (Szabadalmi tv. 1.§ [2] bek. a.) pont). Tehát ha valaki – akár egy alap kutatás elvégzése után – tudományos összefüggésekre vagy törvényszerűségekre lesz figyelmes, attól még az áttörése nem lesz szabadalmaztatható. Egyrészt, mivel maga a törvény zárja ki, másrészt a gyakorlati alkalmazhatóság megléte önmagában nem teljesül (Lontai, Faludi, Gyertyánfy & Vékás, 2020, p. 261). Faraday indukciós törvénye így, mint felfedezés nem válhatott szabadalommal, azonban Marconi rádiója (ami, mint találmány szükségszerűen igényelte Faraday áttörését) igen. Sőt az 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Szjt.)

kimondja, hogy valamely ötlet, elv, elgondolás, eljárás, működési módszer vagy matematikai művelet nem lehet tárgya a szerzői jogi védelemnek (Sztj. 1.§ [6] bek.). A megoldás tehát ilyenkor az lesz, hogy a kutató leírja észrevételeit egy jelentésben vagy egy tanulmányban, ezáltal létrehoz egy szerzői művet és így (mint egy formai-alaki védelem) szerzői védelem fogja védeni a külvilág számára manifesztálódott gondolatait, viszont a felfedezés felhasználására nem nyújt kizárólagos jogosultságot (Lontai, Faludi, Gyertyánfy & Vékás, 2020, p. 261).

A szabadalmaztathatóság szempontjából nem elég, ha bizonyos kizáró kritériumok nem valósulnak meg, emellett ugyanis három követelmény teljesülése szükséges: „*szabadalmazható minden új, feltalálói tevékenységen alapuló, iparilag alkalmazható találmány a technika bármely területén*” (Szabadalmi tv. 1. § [1] bek.).

Az újdonság követelményével kapcsolatban a Szabadalmi tv. azt várja el, hogy a találmány ne tartozzon a technika jelenlegi állásához¹ (2. § [1] bek.). A technika jelenlegi állásához tartozónak – így újdonsággrontónak – számít az elsőbbség időpontja előtti írásbeli közlés, szóbeli ismertetés, ami gyakorlatbavétel útján vagy bármilyen más módon bárki számára hozzáférhetővé vált (Szabadalmi tv. 2.§ [2] bek.). A Legfelsőbb Bíróság a Pfv. 21.044/2008/6. számú ítéletében egy vércukorszintet csökkentő és szintentartó készítmény kapcsán döntött arról, hogy teljesül-e az újdonságtartalom feltétele. A készítmény aprított csalánlevelet, szárított, aprított diófalevelet, szárított, aprított gyermekláncfűgyökeret és aprított orbáncfűvet tartalmazott egy bizonyos arányban. A technika jelenlegi álláshoz tartozó „Halimbai füveskönyv” azonban összesen 83 gyógynövényt (az imént említett növények is szerepelnek közöttük) sorol fel és ezek közül legalább négy-öt felhasználását írja elő a cukorbeteg elleni teakeverék készítéséhez. A bíróság amellett foglalt állást, hogy nem sérül az újdonság követelménye, mivel a készítmény feltalálói a tágabb tartományból (Halimbai füveskönyv) egy olyan szűkebb tartományt választottak ki, amely nem volt külön megnevezve, tehát az előbbiből közvetlenül és egyértelműen nem vezethető le. Az újdonság teljesülése szempontjából kiemelten fontos, hogy a kutató az eredményeinek szóbeli prezentálása vagy írásbeli publikálása előtt egyeztessen szakértővel, nehogy egy elhamarkodott közlés a szabadalmaztathatóság útjába álljon! Valamint az olyan kutatás során, amelyben társkutatók vagy kísérletbe bevont laikusok is részt vesznek, érdemes titoktartási nyilatkozatot aláíratni az imént említett személyekkel.

A feltalálói tevékenység megléte egy sokkal szubjektívebb kritérium, ami a Szabadalmi tv. szerint akkor teljesül, ha a találmány a technika állásához képest szakember számára nem nyilvánvaló (4.§ [1] bek.). A bírói gyakorlat részéről a BH2018. 118. számú döntés tud iránymutatásként szolgálni a feltalálói tevékenység fogalmának megértéséhez (az ügy tárgya egy kártyás elszámolórendszerre vonatkozó találmány volt). A szakember az elérendő cél érdekében kitűzött feladatot általában a technika állásához tartozó ismeretekkel kívánja megoldani. Tehát először azt kell számba venni, hogy az anterioritások (magyarosan „ellentartásoknak” is nevezik, az újdonságkutatás során feltárt dokumentumok, melyek a vizsgált bejelentés elsőbbségi időpontját megelőzően kerültek nyilvánosságra, lásd: [SZTNH meghatározása](#)) teljes mértékben lefedik-e a találmányt? Ilyenkor már maga az újdonság kritériuma sem valósul meg. Ha ez a feltétel nem teljesül, az még önmagában nem garantálja azt, hogy szakember számára ne lenne nyilvánvaló a megoldás. Ugyanis az azonos műszaki területről való anterioritások kombinálásával (pl.: két tanulmány elolvasásával és azok

¹ Ugyan a Szabadalmi tv. 3.§-a biztosít egy fél éves „türelmi időt”, azonban ahogy a jogszabályból ki is derült, ez egy szűk esetkörre vonatkozik!

konklúzióinak összegyűrésével) már megfelelő kitanításban részesülhet a fiktív szakember ahhoz, hogy számára nyilvánvaló legyen a találmány létrehozása. Egy másik kérdés, amit az ügy felvetett, hogy ha az anterioritások nem jelölik meg a találmány által megoldani kívánt célt, akkor már teljesül a feltalálói tevékenység (egyik) kritériuma? A bíróság válasza az volt, hogy nem, ugyanis a fiktív szakember a feltételezett köteles tudásával és a technika állásához tartozó ismeretek felkutatásával kezdi meg a kitűzött feladat megoldását.

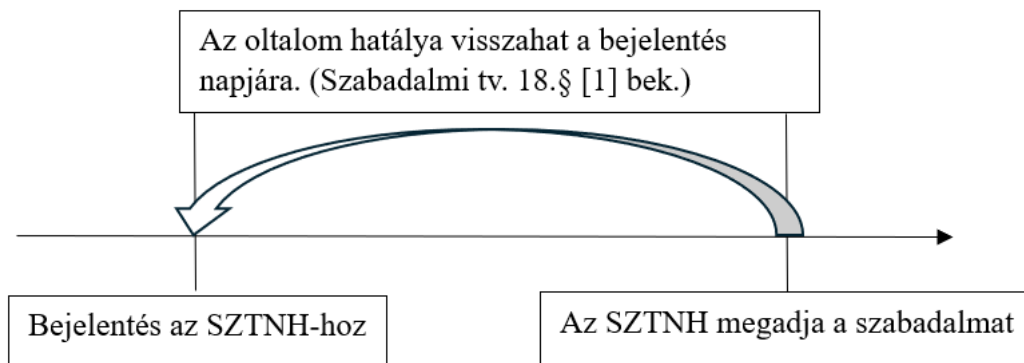
Az ipari alkalmazhatóság kritériumát a Szabadalmi tv. a találmány az ipar vagy a mezőgazdaság valamely ágában való előállíthatóságához, illetve használhatóságához köti (5.§ [1] bek.). Az ipari alkalmazhatósághoz kapcsolódó követelmény, hogy a találmány kivitelezhető, megvalósítható legyen, fizikai, kémiai biológiai ok ne tegye lehetetlenné a létrehozását (ennek következtében a szó szerinti értelemben vett örökmozgó nem valósítható meg, így iparilag nem is alkalmazható) (SZTNH, 2023 p. 44.). Az ipari alkalmazhatóság továbbá azt is jelenti, hogy találmányt megvalósító eljárás vagy termék megismételhető, tehát termék esetében nemcsak egy darab létezik belőle (Keserű & Szalai, 2014 p. 29).

Szabadalmi oltalom		
Szabadalmazható minden új, feltalálói tevékenységen alapuló, iparilag alkalmazható találmány a technika bármely területén. (Szabadalmi tv. 1.§ [1] bek.)		
Újdonság	Feltalálói tevékenység	Ipari alkalmazhatóság
Új a találmány, ha nem tartozik a technika állásához. A technika állásához tartozik mindaz, ami az elsőbbség időpontja előtt írásbeli közlés, szóbeli ismertetés, gyakorlatba vétel útján vagy bármilyen más módon bárki számára hozzáférhetővé vált. (Szabadalmi tv. 2.§ [1]-[2] bek.)	Feltalálói tevékenységen alapul a találmány, ha a technika állásához képest szakember számára nem nyilvánvaló. (Szabadalmi tv. 4.§ [1] bek.)	Iparilag alkalmazható a találmány, ha az ipar vagy a mezőgazdaság valamely ágában előállítható, illetve használható. (Szabadalmi tv. 5.§ [1] bek.)
Legfelsőbb Bíróság Pfv. 21.044/2008/6. „Az általános alak közlése nem feltétlenül újdonságrontó, (...) újnak minősül, mert a korábban közölt szélesebb, általános tartományból közvetlenül és egyértelműen nem vezethető le.”	BH2018. 118. „A szakember az elérendő cél érdekében kitűzött feladatot általában a technika állásához tartozó ismeretekkel kívánja megoldani.” „A fiktív szakember a feltételezett köteles tudásával és a technika állásához tartozó ismeretek felkutatásával kezdi meg a kitűzött feladat megoldását.”	

1. ábra: A szabadalmi oltalom megadásának feltételei a Szabadalmi tv. és a joggyakorlat értelmében (a szerző saját szerkesztése)

A szabadalmi oltalom – a feltalálót megillető, találmányon fennálló, jogi jellegű „védelem” - konstitutív jogosultság (tehát a hatóság nem elismeri a tőle függetlenül létrejött oltalom keletkezését, hanem a hatóság jóváhagyásához kötött az oltalom létrejöttét), a Szellemi Tulajdon

Nemzeti Hivatala (a továbbiakban: SZTNH) szabadalmi bejelentés után dönt az ügyről. Amennyiben az SZTNH megadja a szabadalmat, úgy a bejelentés napjára visszaható hatállyal (ex tunc) létrejön az oltalom.

2. ábra: A szabadalmi oltalom időbeli hatályának kezdete (Szabadalmi tv. alapján a szerző saját szerkesztése)

A szabadalmi bejelentés, illetve – amennyiben azt megadja az SZTNH – a szabadalmi oltalom tárgyi hatályát az igénypontok jelölik ki. Az igénypontokat a leírással és rajzokkal együtt kell értelmezni (Szabadalmi tv. 24. § [1] bek.). A szabadalmi oltalom tehát olyan termékre vagy eljárásra terjed ki, amelyben az igénypont összes jellemzője megvalósul (Szabadalmi tv. 24. § [2] bek.). Az igénypontok, megkülönböztetik az adott találmányt a többi találmánytól és műszaki megoldástól; kijelölik az oltalom terjedelmét és meghatározzák azt, hogy a jövőben ugyanilyen tartalmú találmányokra oltalom nem adható (SZTNH, 2023 p. 74.).

Ahogy a Fővárosi Ítéltábla Pkf. 26.601/2009/4. számú döntése is rámutat, azokból az igénypontokból, melyekre kiterjed a szabadalom, a találmányt szakember a köteles tudása alapján meg kell, hogy tudja valósítani (kitanítás). Az, hogy az igénypontokat magyarázó leírás mennyire tartalmazzon részletes kitanítást, nyilvánvalóan egy kényes kérdés. Ugyanis a szabadalmas (feltaláló vagy a jogutódja) számára az a fontos, hogy minél kevesebb információ lásson napvilágot, ugyanakkor, amennyiben nem válik megismerhetővé a találmány, nehezen várható el a szabadalmi oltalom által garantált tilalmak (tűrés, tartózkodási kötelezettség) betartása. A leírás hiányos mivolta elutasítási okhoz is vezethet! A szabadalmi bejelentések, a megadott szabadalmak bárki számára elérhetőek az SZTNH által kiadott [Szabadalmi Közlöny és Védjegyértesítő](#) által.

Zárásként érdemes megemlíteni, hogy egy szabadalmaztatható találmány esetén dönthet úgy a szabadalmas (a feltaláló vagy a jogutódja), hogy nem kívánja bejelenteni szabadalmi oltalomként, hanem védett ismeret (know-how) formájában titokban tartva hasznosítja.

Forrásjegyzék

1995. évi XXXIII. törvény a találmányok szabadalmi oltalmáról (rövidítve: Szabadalmi tv.)

1999. évi LXXVI. törvény a szerzői jogról (rövidítve: Sztj.)

BH2018. 118.

Fővárosi Ítéltábla Pkf. 26.601/2009/4.

Keserű Barna Arnold & Szalai Péter: [Tansegédlet a polgári jog záróvizsga szellemi tulajdonnal kapcsolatos tételeihez](#), 2014. (utolsó megtekintés: 2024. 07. 25.)

Legfelsőbb Bíróság Pfv. 21.044/2008/6.

Lontai Endre, Faludi Gábor, Gyertyánfy Péter & Vékás Gusztáv: Polgári jog – Szerzői Jog és Iparjogvédelem, ELTE Kiadó, Budapest, 2020

[Szabadalmi Közlöny és Védjegyértesítő](#) (utolsó megtekintés: 2024. 07. 25.)

[Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala](#) (utolsó megtekintés: 2024. 07. 25.)

Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala: [A szabadalom megadására irányuló eljárás az érdemi vizsgálattól a megadásig](#), 2023 (utolsó megtekintés: 2024. 07. 25.)